

KS. JACEK KAPUŚCIŃSKI
CZĘSTOCHOWA

**NAUCZANIE PRAWA KANONICZNEGO
W SEMINARIUM DUCHOWNYM
(ARCHIDIECEZJI CZĘSTOCHOWSKIEJ (1926 – 2012))**

Wprowadzenie

Umiejscawiając seminarium duchowne diecezji częstochowskiej w Krakowie, bp Teodor Kubina jednocześnie zawarł specjalną umowę z abpem krakowskim Adamem Stefanem Sapielą, a tym samym z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Według niej „alumni Seminarium Częstochowskiego jako słuchacze zwyczajni Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego korzystają z pełni praw przysługujących słuchaczom zwyczajnym uniwersytetu, przez to też Rektor Seminarium Częstochowskiego we wszystkich sprawach dotyczących alumnów jako słuchaczy Wydziału Teologicznego znosi się bezpośrednio z władzami uniwersyteckimi. W sprawach jednak z natury swej nie znoszących rozbieżności postępowania Rektorów Seminarium Arcybiskupiego i Częstochowskiego jak np. w sprawie wakacji, dni wolnych od wykładów oraz egzaminów Rektor Seminarium Częstochowskiego jest zobowiązany postępować w porozumieniu z Rektorem Seminarium Arcybiskupiego Krakowskiego. W stosunkach z władzami państwowymi oraz w sprawach zasadniczych, dotyczących Uniwersytetu decyduje Książe Metropolita”¹.

Na tej podstawie klerycy Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie rozpoczęli w roku akademickim 1926/1927 naukę na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podczas tych studiów mieli obowiązek brać udział m.in. w zajęciach z prawa kanonicznego.

1. Nauczanie prawa kanonicznego w latach 1926 – 1954

Niewątpliwie wielkim wydarzeniem w nauczaniu prawa kanonicznego okresu międzywojennego było wydanie w 1917 r. Kodeksu Prawa Kanonicznego. Zawarte

---

¹ J. Związek, *Seminarium Duchowne diecezji częstochowskiej w Krakowie w wypowiedziach biskupa Teodora Kubiny*,: Częstochowskie Studia Teologiczne” 3 (1975), s. 36.

w nim uregulowania prawne stały się podstawą późniejszego wykładu tej dyscypliny naukowej. W tym duchu prowadzili swoje zajęcia wykładowcy akademicy, zatrudnieni w Katedrze Prawa Kanonicznego na Wydziale Teologicznym UJ. Swoimi tradycjami Katedra ta sięgała drugiej poł. XIX w. Wśród zaś wykładowców mogła się poszczycić takimi sławami jak m.in. ks. prof. Józef Pelczar i ks. prof. Tadeusz Gromnicki². Od 1926 r. kierownikiem Katedry Prawa Kanonicznego został ks. Jan Krzemieniecki (1887 – 1956). Pochodził on z okolic Brzeska. Ukończył Krakowskie Seminarium Duchowne w 1910 r. Następnie pracował duszpastersko i równoległe pisał rozprawę doktorską. Po czterech latach uzyskał stopień doktora teologii na Wydziale Teologicznym UJ. Odbił też w latach 1919 – 1921 studia specjalistyczne w Rzymie, gdzie zdobył drugi doktorat tym razem z prawa kanonicznego. Przez krótki czas pracował także w Rocie Rzymskiej. Po powrocie do archidiecezji krakowskiej podjął działalność naukową na Wydziale Teologicznym UJ. Habilitował się tam w 1926 r., jednocześnie obejmując Katedrę Prawa Kanonicznego³.

Właśnie na jego wykłady z prawa kanonicznego uczęszczali alumni Częstochowskiego Seminarium Duchownego. Zajęcia te prowadził w formie wykładu kursorycznego (5 godz. tyg.) i ćwiczeń seminaryjnych (2 godz. tyg.). W wykładach brali udział klerycy czwartego i piątego kursu. Trzeba zaznaczyć, iż w latach 1926 – 1939 rok akademicki obejmował 3 trymestry. Zasadniczo treścią wykładów było omówienie Kodeksu Prawa Kanonicznego. Dla przykładu w roku akademickim 1937/1938 w pierwszym trymestrze poruszał zagadnienia zawarte w Liber III („De rebus”), w drugim trymestrze Liber III i IV („De rebus” i „De processibus”), a w trzecim trymestrze zagadnienia z Liber V („De delictis et poenis”)⁴. Było to zgodne z zaleceniami Kongregacji Seminariów i Uniwersytetów. Według wydanych przez tę dykasterię dokumentów z 1917 r. i 1918 r., wykładowcy tej dyscypliny podczas swoich wykładów winni zwrócić uwagę nie tylko na syntezę prezentowanego materiału, ale także poddać analizie poszczególne kanony kodeksowe. Wymagano również, by przy tym nie naruszano układu treści kodeksowej, lecz według niego prowadzono zajęcia⁵. Z kolei na seminarium naukowym omawiał problematykę przygotowywanych prac magisterskich oraz zagadnienia związane z polskim ustawodawstwem synodalnym. Pośród jego seminarzystów nie brakowało także kleryków z diecezji częstochowskiej. Pod jego kierunkiem prace magisterskie napisali m.in. Emanuel Hereda (1937 r.), Serafin Opalko (1937 r.), Feliks Piątek (1938 r.), Bolesław Kobierski (1939 r.), Stanisław Porządek (1939 r.), Adam Skrzypiec (1939 r.)

² S. Piech, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1800 – 1939*, w: *Studia do dziejów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, red. R. M. Zawadzki, Kraków 1995, t. 6, s. 107 – 110.

³ J. Dyduch, *Jan Władysław Krzemieniecki (1887 – 1956)*, w: *Złota księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 463 – 467.

⁴ *Codex Iuris Canonici* z 1917 r.; H. Olszar, *Duchowieństwo diecezji katowickiej (śląskiej) w latach 1918 – 1939*, Katowice 2000, s. 265 – 267.

⁵ J. Gręźlikowski, *Nauczanie prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku w XX wieku*, „Studia Włocławskie” 11 (2009), s. 318.

i Józef Wiertelak (1939 r.). Znaczącą pomocą przy pisaniu tych prac służyła biblioteka zakładowa, licząca pod koniec okresu międzywojennego ponad 350 dzieł⁶.

Działalność Uniwersytetu Jagiellońskiego w czasie drugiej wojny światowej (1939 – 1945) została całkowicie sparaliżowana. Wobec zaistniałej sytuacji nie prowadzono tam zajęć z prawa kanonicznego. Co więcej, dotychczasowy wykładowca tej dyscypliny został aresztowany przez hitlerowców i osadzony w obozie koncentracyjnym⁷. W trudnych także okolicznościach znalazło się Częstochowskie Seminarium Duchowne w Krakowie, jednak pomimo tego kontynuowało swoją działalność. Prowadzenie zajęć z prawa kanonicznego przejął wówczas bp dr Stanisław Czajka, który pełnił jednocześnie funkcję rektora Seminarium. Był on właściwie przygotowany warsztatowo do prowadzenia tego typu wykładów. Posiadał bowiem stopień doktora prawa kanonicznego (1930 r.), a ponadto był wykładowcą tej dyscypliny na KUL (od 1933 r.). Zajęcia te z Seminarium Duchownym prowadził przez kolejne 4 lata⁸. Następnie w 1943 r. zostały one zlecone ks. Władysławowi Stawinodze, który prowadził je już do końca wojny. Był on misjonarzem św. Wincentego à Paulo z Krakowa⁹.

Od 1945 r. nauczanie prawa kanonicznego w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie było znowu związane z Wydziałem Teologicznym UJ. Na katedrze prawa kanonicznego zasiadł ponownie ks. prof. Jan Krzemieniecki. Jednocześnie objął on funkcje dziekana Wydziału Teologicznego. Asystentem jego był ks. dr Piotr Bober, który w latach 1954 – 1955 prowadzi także zajęcia z tej dyscypliny. Pomocą w wykładach służył także ks. Józef Baron (1953 – 1954)¹⁰. Generalnie już na trzecim roku studiów alumni uczestniczyli w wykładach z prawa kanonicznego (wiadomości wstępne). Ks. J. Krzemieniecki prowadził je w wymiarze 1 godz. tygodniowo, przy obowiązującym jeszcze podziale na trymestry. W kolejnych dwóch latach prowadził wykłady kursoryczne w wymiarze 4 godz. tygodniowo. Sprowadzało się to do omawiania na czwartym roku studiów: *Codicis Iuris Canonici Liber II* (De personae ecclesiasticis, De clericis et genere, De officiis et beneficiis ecclesiasticis, De clericis in specie, De religiosis, De laicis, De bonis Ecclesiae temporalibus, De contractibus, De institutis eccl. et piis foundationibus), a na czwartym roku studiów: *Codicis Iuris Canonici Liber III* (De rebus: in specie de simonia, de ordine, de stip. missarium, de indulgentiis), *Liber IV* (De processibus) i *Liber V* (De delictis et poenis). Poza wykładami kursorycznymi prowadził on także seminarium naukowe¹¹.

Niektórzy klerycy częstochowscy zapamiętali opowiadaną przez niego dość śmieszną historyjkę. Po latach tak ją wspominał ks. Ryszard Frysiak: „Pewnego dnia

⁶ AUJ sygn. WT 263 – 265; S. Piech, *Wydział Teologiczny...*, s. 111.

⁷ E. Wilemska, *Krzemieniecki Jan Władysław*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. B. Migut i in., Lublin 2002, kol. 1441 - 1442.

⁸ J. Kowalski, *Czajka Stanisław bp*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, red. L. Grzebień, Warszawa 1983 (dalej: SPTK), t. 5, s. 247.

⁹ M. Kołodziejczyk, *Profesorowie i wykładowcy Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 2 (1974), s. 176 – 178.

¹⁰ Tamże.

¹¹ P. Wisz, *Kierownicy katedr Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1945 – 1954*, „Resovia Sacra” 16 (2009), s. 165 – 166.

ojciec pojechał na jarmark do miasta. Jasiu skorzystał ze swobody w domu i zaczął płądrować w szafie, gdzie na półce znalazł złotą pięciorublową monetę. Bardzo spodobał mu się błyszczący pieniążek, pokazał go mamie, ale go nie oddał. Schował monetę do kieszeni i wybiegł z domu. Próżne były groźby matki, że gdy ojciec wróci z jarmarku, to się z nim rozprawi. Po powrocie ojciec dowiedział się o zachowaniu syna i jego nieposłuszeństwie wobec mamy. Nie ukarał chłopca, a do matki ze spokojem powiedział: «Matka, dajmy spokój, nie będziemy naszego Jasia karać, bo skoro on lubi pieniądze, to na pewno, kiedy dorośnie będzie księdzem»¹².

Obok Kodeksu Prawa Kanonicznego, jako podstawowy podręcznik do nauki tych zagadnień obowiązywało „Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa” autorstwa ks. F. Bączkowicza, które doczekało się poprawień i wznowień zarówno w okresie międzywojennym, jak i po 1945 r.¹³. Warto dodać, iż w latach 1945 – 1954 magisterium z prawa kanonicznego obroniło co najmniej 5 absolwentów Częstochowskiego Seminarium Duchownego (Stefan Bareła, Władysław Gołąb, Wincenty Kochanowski, Tadeusz Szwagrzyk i Eugeniusz de Ville)¹⁴.

2. Nauczanie prawa kanonicznego w latach 1954 - 2012

W 1955 r., a więc podczas dwuletniego etapu przejściowego, spowodowanego likwidacją Wydziału Teologicznego UJ, część zajęć z prawa kanonicznego zlecono ks. drowi Tadeuszowi Szwagrzykowi. Natomiast zasadniczą część zajęć prowadził ks. dr P. Bober. Jednak na skutek jego przedwczesnej śmierci nastąpił wakat na stanowisku wykładowcy. Zaistniałą wówczas sytuację tak po latach wspominał ks. dr Zenon Mońka: „«Stary Jus» - jak nazywaliśmy księdza profesora Jana Krzemienieckiego – [...] poszedł na emeryturę. Wykłady prawa kanonicznego przejął [...] ks. P. Bober. [...] Stan taki trwał do jesieni 1955 roku, kiedy to nastąpiła przedwczesna i nieoczekiwana śmierć księdza profesora Piotra Bobera. W sali wykładowej, którą była aula Seminarium Diecezji Katowickiej w Krakowie, stanął znów Profesor Jan Krzemieniecki. Przywitał nas charakterystycznymi dla siebie słowami: «Widzicie, starą gwardię znów pod broń powołują». Potem padło kilka życzliwych słów o młodym Koledze, który tak niespodziewanie odszedł, i który cześć materiału już wyłożył i zapowiadał się na dobrego prawnika. Wreszcie zapytał: «na czym zakończył swój wykład profesor P. Bober», i po uzyskaniu informacji wypowiedział zwyczajową formułę, którą rozpoczynał każdy wykład: «No to, moi kochani, z pomocą Boską chodźmy dalej!»¹⁵.

W roku akademickim 1956/1957 bp Zdzisław Goliński został zmuszony do zorganizowania całej formacji intelektualnej we własnym Seminarium Duchownym. Tok

¹² R. Krysiak, *Zapiskane w Sercu i Pamięci*, Wieluń 2012, s. 92 – 93.

¹³ F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, Kraków 1923 – 1924, t. 1 – 2.

¹⁴ AUJ sygn. WT 267, brak paginacji.

¹⁵ Z. Mońka, *Wspomnienie o śp. biskupie Tadeuszu Szwagrzyku*, Częstochowskie Studia Teologiczne 28 (2000), s. 342.

studiów filozoficzno - teologicznych oparł o „ratio studiorum” z 1953 r. Ponadto prowadzenie wykładów zlecił kadrze naukowej, która w większości składała się z duchowieństwa diecezji częstochowskiej. Mógł on sobie na to pozwolić, bowiem niemal od początku pontyfikatu częstochowskiego zaczął dość intensywnie posyłać miejscowych księży na studia specjalistyczne. Można powiedzieć, że w takich zatem okolicznościach doszło do krystalizowania się diecezjalnego środowiska naukowego¹⁶.

Według „ratio studiorum” zajęcia z prawa kanonicznego obowiązywały alumnów przez sześć semestrów (czwarty, piąty i szósty rok studiów) w zakresie 3 godz. tygodniowo. Widać z tego wyraźnie, że wówczas wprowadzono także podział roku akademickiego na dwa semestry¹⁷. Poza wykładami z prawa wyznaniowego, które przejął Witold Grzybek (od 1956), całość wykładów z prawa kanonicznego dzierżył ks. Tadeusz Szwagrzyk (ur. 1923 r.). Miał on ku temu właściwe przygotowanie naukowe, bowiem studiował prawo kanoniczne na KUL. W 1953 r. uzyskał tam licencjat. Doktoryzował się jednak na Wydziale Teologicznym UJ w 1954 r. Poza wykładami w Częstochowskim Seminarium Duchownym nauczał jeszcze w innych seminariach diecezjalnych i zakonnych w Krakowie¹⁸. Podczas zajęć często korzystał z podręcznika ks. F. Bączkowicza. We wspomnieniach swoich studentów pozostał jako ten, który solidnie przygotowywał własne wykłady¹⁹. Po otrzymaniu w 1965 r. sakry biskupiej zwiększył się jego zakres obowiązków diecezjalnych. Wobec zaistniałej sytuacji część wykładów z prawa kanonicznego przejął ks. dr Zdzisław Wajzner (ur. 1925 r.). Tak ustanowiony podział zajęć trwał do 1967 r.²⁰.

Wówczas to całość wykładów (poza prawem wyznaniowym) zlecono ks. Wajznerowi. Miał on do tego należyte przygotowanie naukowe. W latach 1953 – 1956 studiował prawo kanoniczne na KUL. W 1956 r. uzyskał licencjat na Wydziale Prawa Kanonicznego. W 1962 r. obronił doktorat z prawa kanonicznego na podstawie rozprawy „Organizacja i uprawnienia Kościoła w Królestwie Kongresowym 1815 – 1830”. Miał też za sobą doświadczenie z pracy w Sądzie Biskupim, gdzie pełnił wiele lat funkcję notariusza²¹. Wszystko to dawało solidne gwarancje, że prowadzona przez niego działalność dydaktyczna będzie utrzymana na wysokim poziomie. Tak też i było. Świadczą o tym wspomnienia niektórych księży. Jeden z nich napisał: „Nasz kanonista to był pan. On tramwajami nie jeździł. On brał taksówkę. Jeśli nie z Sosnowca, to z dworca kolejowego w Krakowie. Nawet tak się zdarzało, jak relacjonowali kle-

¹⁶ J. Kowalski, *Troska bp Zdzisława Golińskiego o Częstochowskie Seminarium Duchowne*, w: *Biskupstwo znaczone krzyżem. W stulecie urodzin Prof. dra hab. Zdzisława Golińskiego Biskupa częstochowskiego*, red. J. Kowalski, Częstochowa 2010, s. 139 – 140.

¹⁷ Archiwum Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie (dalej: AWSDACz), *Ratio studiorum dla Seminarium Duchownego diecezji częstochowskiej w Krakowie z 1953 r.*, s. 3.

¹⁸ J. Mandziuk, S. Urbański, *Szwagrzyk Tadeusz Stanisław (1923 – 1992) bp*, SPTK, t. 8, s. 569 – 571.

¹⁹ Z. Mońka, art. cyt., s. 343.

²⁰ M. Kołodziejczyk, art. cyt., s. 180.

²¹ J. Kowalski, *Ks. Zdzisław Mateusz Wajzner (1925 – 1994)*, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” 69 (1995) nr 12, s. 42 – 43.

rycy, może nie złośliwie, podjeżdżał dorożką. Studenci lubili wykłady ks. Zdzisława Wajznera. Mówił barwnie, nie zapominając o pochwaleniu się swoimi sukcesami kaznodziejskimi, spotkaniami z wybitnymi ludźmi Kościoła i polityki”²².

W tym czasie doszło jednak do zasadniczych zmian w nauczaniu prawa kanonicznego, na co miały wpływ uchwały Soboru Watykańskiego II. W dekrecie o formacji kapłańskiej „*Optatam totius*” zwrócono uwagę, że treść wykładów powinna „mieć na oku tajemnicę Kościoła w ujęciu Konstytucji dogmatycznej o Kościele, ogłoszonej przez obecny Święty Sobór”²³. Prawo kanoniczne tym samym zostało ewidentnie zaliczone do nauk teologicznych, które należy tak podawać, „aby alumni naukę katolicką czerpali dokładnie z boskiego Objawienia, głęboko w nią wnikali i czynili pokarmem własnego życia duchowego, a w postudze kapłańskiej byli zdolni głosić ją, wyjaśniać i bronić”²⁴. Kolejne instrukcje utrzymane w duchu tychże postanowień soborowych wydała Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego w 1970 r., 1975 r. i 1976 r.²⁵. Szczególnym dokumentem, który reorganizował studia kościelne, w tym także w przedmiocie prawa kanonicznego, była konstytucja apostołska „*Sapientia christiana*” z 1979 r.²⁶. Wszystkie te wskazania były sukcesywnie uwzględniane podczas nauczania prawa kanonicznego w Częstochowskim Seminarium Duchownym. Niewątpliwą pomocą w ich realizacji okazał się nowy podręcznik autorstwa ks. Edwarda Szafrrowskiego pt. „*Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej. Podręcznik dla duchowieństwa*”²⁷. W 1983 r. doszło do promulgacji nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego. Było to wydarzenie ważne także pod kątem wykładów naukowych. Wytyczne kodeksowe definitywnie stawiły przedmiot prawa kanonicznego w szeregu dyscyplin obowiązkowych i koniecznych podczas studiów seminaryjnych. Ponadto powinien go nauczać osobny wykładowca, który ma właściwe przygotowanie naukowe²⁸. W wyniku całej tej sytuacji pojawiły się na rynku wydawniczym dwa nowe czterotomowe podręczniki do prawa kanonicznego. Autorami ich byli ks. Edward Szafrrowski²⁹ i ks. Tadeusz Pawluk³⁰.

W latach osiemdziesiątych XX w., obok ks. Wajznera, jako wykładowcy tej dyscypliny naukowej pojawili się: ks. dr Krzysztof Skubała i ks. dr Marian Szczepański. Obaj posiadali odpowiednie wykształcenie w tym przedmiocie. Ks. K. Skubała pochodził z Częstochowy. Urodził się tam w dniu 25 kwietnia 1938 r. Jego rodzicami byli Stanisław

²² Tenże, *Zaduszkowe wspomnienie o śp. Księdzu Zdzisławie Wajznerze*, Częstochowskie Studia Teologiczne 28 (2000), s. 350.

²³ *Dekret o formacji kapłańskiej*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, red. J. Groblicki, E. Florkowski, Poznań 1967, s. 297.

²⁴ Tamże, s. 296.

²⁵ W. Wójcik, *Wytyczne w nauczaniu prawa kanonicznego kandydatów do kapłaństwa*, „Roczniki Teologiczne – Kanoniczne” 23 (1976), z. 5, s. 14 – 17.

²⁶ F. Pasternak, *Reorganizacja studiów kościelnych – szczególnie wykładów prawa kanonicznego – w świetle „Sapientia christiana”*, „Prawo Kanoniczne” 23 (1980) nr 3 – 4, s. 224 – 227.

²⁷ E. Szafrrowski, *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej. Podręcznik dla duchowieństwa*, Warszawa 1976 – 1979, t. 1 – 2.

²⁸ *Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, kan. 152 – 253.

²⁹ E. Szafrrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, Warszawa 1984 – 1986, t. 1 – 4.

³⁰ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, Olsztyn 1984 – 1990, t. 1 – 4.

i Weronika (z d. Kamińska). Należał on do absolwentów seminarium duchownego diecezji częstochowskiej. Świecenia kapłańskie przyjął w 1960 r. z rąk bpa Zdzisława Golińskiego. Po kilkuletniej pracy duszpasterskiej (Blachownia, Będzin – Łagisza i Częstochowa – Św. Jakub) został skierowany na studia specjalistyczne na KUL³¹. Tam uzyskał w 1968 r. stopień magistra prawa kanonicznego, przedstawiając pracę pt. „Synod rusko – unicki we Lwowie w 1891 r.”, napisaną pod kierunkiem ks. prof. Pawła Pałki. Stopień doktora prawa kanonicznego obronił w 1981 r. na podstawie rozprawy zatytułowanej „Oficjalat okręgowy w Wieluniu w wiekach XV - XVI”. Promotorem tej pracy był ks. prof. Jerzy Grzywacz. W międzyczasie studiował prawo cywilne na Uniwersytecie Łódzkim, które ukończył stopniem magistra (praca magisterska: „Ochrona środowiska naturalnego w ramach konwencji ONZ”)³². Od 1990 r. pełnił funkcję proboszcza parafii p.w. Opatrzności Bożej w Częstochowie. Ponadto pracował w Sądzie najpierw Biskupim, a później Metropolitalnym. Były to wystarczające rekomendacje, aby w 1982 r. podjąć zajęcia z prawa wyznaniowego³³.

Drugim nowym wykładowcą prawa kanonicznego został ks. Marian Szczepański. Urodził się on w dniu 23 lutego 1955 r. w Żarkach Miasto. Rodzicami jego byli Kazimierz i Emilia (z d. Wyporowska). W 1975 r. wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Uzyskał tam stopień magistra teologii na podstawie pracy „Zbawienie wieczne dzieci umierających bez sakramentu chrztu według hipotezy końcowej decyzji Ladislausa Borosa”, napisanej na seminarium naukowym ks. prof. M. Kołodziejczyka. W 1981 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bpa Stefana Bareły. Następnie pracował duszpastersko jako wikariusz w parafii Poczesna. W latach 1982 – 1985 odbył studia specjalistyczne z prawa kanonicznego w KUL. Ukończył je stopniem licencjata prawa kanonicznego. Następnie został skierowany na dalsze studia do Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie (4 lata). W 1989 r. uzyskał tam stopień doktora prawa kanonicznego, przedstawiając rozprawę „I sacramenti dell’ iniziazione cristiana nella disciplina sacramentale della Chiesa armena in Polonia secondo i sinodi di Leopoli (1689) e di Roma (1911)”. Promotorem jej był ks. prof. Antoni Stankiewicz. Po powrocie do diecezji był prefektem seminaryjnym. W 1992 r. został mianowany wiceoficjałem w Sądzie Metropolitalnym. Z czasem stanął na czele tej instytucji. Od 1994 r. objął całość wykładów z prawa kanonicznego (normy generalne i źródła prawa, prawo małżeńskie, Lud Boży, Instytucje kościelne). Zajęcia te prowadził w oparciu o aktualne prawodawstwo powszechne i polskie prawodawstwo partykularne³⁴.

W 1995 r., a więc po śmierci ks. Z. Wajznera, jako wykładowcę prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Częstochowskiej zatrudniono ks. dra Ireneusza Skubisia. Co prawda prowadził on już wcześniej zajęcia z klerykami, ale wówczas Seminarium mieściło się w Krakowie (1978 r.). Musiał

³¹ M. Święch, *Złoty jubileusz kapłaństwa profesorów i wychowawców naszego Seminarium*, „Rocznik seminaryjny” 13 (2011), s. 112.

³² Relacja ks. Krzysztofa Skubały z dnia 10 września 2012 r. w posiadaniu autora.

³³ M. Święch, art. cyt., s. 113.

³⁴ Relacja ks. Mariana Szczepańskiego z dnia 5 września 2012 r. w posiadaniu autora.

więc tam dojeżdżać z Częstochowy. Urodził się w dniu 12 października 1938 r. w Chruszczobrodzie k. Zawiercia. Jego rodzice Marian i Marianna (z d. Olawa) prowadzili niewielkie gospodarstwo rolne. Początkowo ukończył on Niższe Seminarium Duchowne w Częstochowskiej. W 1956 r. wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Świecenia kapłańskie otrzymał w 1961 r. z rąk bpa Zdzisława Golińskiego³⁵. Bezpośrednio po święceniach ten sam biskup skierował go na studia specjalistyczne na KUL. Kształcił się tam w zakresie prawa kanonicznego. W 1964 r. uzyskał licencjat z tej dyscypliny naukowej. Uczęszczał wtedy na seminarium naukowe ks. prof. Pawła Pałki. Po powrocie do diecezji objął stanowisko notariusza w Kurii Diecezjalnej. Następnie został diecezjalnym duszpasterzem akademickim i redaktorem naczelnym „Częstochowskich Studiów Teologicznych”. Nieustannie też pracował nad rozprawą doktorską. Stopień doktora prawa kanonicznego obronił w 1978 r., przedstawiając rozprawę pt. „Zmiana obrządku. Studium historyczno – prawne”. Promotorem tej pracy był ks. prof. Edmund Przekop³⁶. Od 1981 r. został redaktorem tygodnika katolickiego „Niedziela”. Ponadto był dyrektorem Częstochowskiego Wydawnictwa Diecezjalnego i pracownikiem Sądu Metropolitalnego. Obejmując zajęcia z prawa kanonicznego miał ku temu wymagane przygotowanie naukowe. W swoich wykładach skoncentrował się na prawnych zagadnieniach wstępnych. Zajęcia te prowadził także w Instytucie Teologicznym w Częstochowie³⁷.

W roku akademickim 1999/2000 weszło w życie nowe „ratio studiorum”, które nieco modyfikowało nauczanie prawa kanonicznego w seminariach duchownych. W pierwszej kolejności rozciągnęło nauczanie na cztery lata studiów. Od trzeciego roku klerycy już uczestniczyli w wykładach, gdzie podawano wiadomości wstępne i normy ogólne z tego przedmiotu. Zajęcia te prowadził nadal ks. dr Ireneusz Skubiś. Na czwartym roku studiów obowiązywał materiał dotyczący ksiąg II - V Kodeksu Prawa Kanonicznego (Lud Boży, Nauczycielskie zadania Kościoła, Uświęcające zadania Kościoła i Dobra doczesne Kościoła). Na piątym roku studiów były wykładane zagadnienia z prawa małżeńskiego, sankcji w Kościele i procesów. Wszystkie te zajęcia były w ręku ks. dra Mariana Szczepańskiego. Na szóstym roku obowiązywały już tylko zajęcia z praktyki prowadzenia kancelarii parafialnej i wykłady z prawa wyznaniowego. Problematykę tę poruszał na zajęciach ks. dr Krzysztof Skubała³⁸. Poza tym w nowym „ratio studiorum” podkreślono, że „znajomość podstawowych przepisów prawa kanonicznego jest niezbędna zarówno w życiu osobistym kapłana, jak i w spełnianiu przezeń wielorakiej posługi duszpasterskiej. Należy bowiem być świadomym obowiązków płynących z przyjętych święceń czy z powierzonego urzędu. Konieczna jest znajomość struktur kościelnych, sprawowania sakramentów

³⁵ M. Święch, art. cyt., s. 111; A. Raczyńska – Lorek, *Chruszczobród w dziejach i legendzie*, Częstochowa 2000, s. 76.

³⁶ Relacja ks. Ireneusza Skubisia z dnia 16 września 2012 r. w posiadaniu autora.

³⁷ *50 lat Kapituły Częstochowskiej 1951 – 2001*, red. K. Korn i in., Częstochowa 2002, s. 51 – 52.

³⁸ *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, red. K. Klauza, Częstochowa 1999, s. 186 – 189.

(np. sakramentu pokuty i pojednania), kwalifikowania kandydatów do zawarcia małżeństwa kanonicznego czy służenia wiernym radą w przypadkach zamiaru prowadzenia w sądzie kościelnym sprawy małżeńskiej”³⁹.

Jak łatwo zauważyć zasadniczą część zajęć z prawa kanonicznego prowadził ks. dr M. Szczepański. Oprócz tego miał on także otwarte seminarium naukowe. W latach 1994 – 2012 stopień magistra uzyskało u niego 7 absolwentów miejscowego Seminarium Duchownego (Robert Rajczyk, Tomasz Chłopicki, Andrzej Chrzanowski, Sławomir Ostojski, Krzysztof Dziub, Tomasz Kubiczek i Mariusz Bakalarz)⁴⁰.

Nieco zmian w kadrze dydaktycznej tej dyscypliny nastąpiło w 2008 r. Wówczas to ze swoich zajęć zrezygnował ks. dr I. Skubiś. Miejsce jego zajął ks. dr Krzysztof Dziub. Trzy lata później, kiedy na emeryturę przeszedł ks. dr K. Skubała, objął on także wykłady z prawa wyznaniowego. Urodził się on w dniu 17 lipca 1974 r. w Zawierciu. Jego rodzice Alojzy i Danuta (z d. Okraska) mieszkali w Morsku k. Zawiercia. Po ukończeniu Niższego Seminarium Duchownego w Częstochowie w 1993 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie. Tam też uzyskał stopień magistra teologii w zakresie prawa kanonicznego, przedstawiając pracę nt. „Administracyjne usunięcie lub przeniesienie proboszcza według kodeksu Jana Pawła II”. Promotorem tej pracy był ks. dr Marian Szczepański. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1999 r. z rąk abpa Stanisława Nowaka. Następnie po dwuletnim pobycie w parafii Brzeźnica został skierowany na studia specjalistyczne z prawa kanonicznego na KUL. W 2004 r. uzyskał tam licencjat z prawa kanonicznego. Z kolei stopień doktora nauk prawnych obronił w 2008 r. Jako podstawa do przeprowadzenia przewodu doktorskiego posłużyła rozprawa zatytułowana „Urząd wikariusza generalnego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.” Promotorem jej był ks. prof. Józef Krukowski. Po powrocie do archidiecezji został wicekanclerzem, a następnie kanclerzem Kurii Metropolitalnej oraz pracownikiem Sądu Metropolitalnego. Ponadto zlecono mu wspomniane już wykłady z prawa kanonicznego w Seminarium Duchownym i Instytucie Teologicznym w Częstochowie⁴¹.

Zakończenie

W całokształcie formacji intelektualnej kleryków seminarium duchownego najpierw diecezji, a później archidiecezji częstochowskiej szczególne miejsce zajmowała dyscyplina naukowa zwana prawem kanonicznym. W latach 1926 – 1939 nauczanie tego przedmiotu miało miejsce na Wydziale Teologicznym UJ. Odpowia-

³⁹ Tamże, s. 185.

⁴⁰ Wykaz prac magisterskich napisanych na seminarium naukowym z prawa kanonicznego u ks. dra Mariana Szczepańskiego w latach 1994 – 2012, w posiadaniu autora.

⁴¹ Relacja ks. Krzysztofa Dziuba z dnia 16 września 2012 r. w posiadaniu autora.

dał za nie wówczas ks. prof. Jan Krzemieniecki. Podczas drugiej wojny światowej, kiedy to zamknięto uczelnię krakowską, zajęcia te przejęli bp dr Stanisław Czajka i ks. Władysław Stawinoga. Po 1945 r. wznowiono działalność naukową na Uniwersytecie i alumni częstochowscy mogli dalej uczęszczać tam na zajęcia. Katedrę prawa kanonicznego objął ponownie ks. prof. Jan Krzemieniecki. Wykładał aż do 1956 r. W międzyczasie zajęcia z tego przedmiotu prowadzili także ks. dr Piotr Bober, ks. Józef Baron i ks. dr Tadeusz Szwagrzyk.

Po zorganizowaniu diecezjalnej kadry dydaktycznej (od 1956 r.) wykładowcami tej dyscypliny naukowej byli: ks. dr Tadeusz Szwagrzyk, ks. dr Zdzisław Wajzner, ks. dr Marian Szczepański, ks. dr Ireneusz Skubiś i ks. dr Krzysztof Dziub. Natomiast zajęcia z prawa wyznaniowego prowadzili: Witold Grzybek, ks. dr Krzysztof Skubała i ks. dr Krzysztof Dziub.